

# การศึกษาการพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซีของกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ต

จิระเมธ รุ่งเรือง<sup>1</sup>

<sup>1</sup> คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต อีเมล jirameth.r@phuket.psu.ac.th

## A Study of the Guanxi Culture Dependency of the New Chinese Migrants in Phuket

Jirameth Rungruang<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus, Email: jirameth.r@phuket.psu.ac.th

### Article Info

**Article Type:** Research article

### Article History:

Received: February 21, 2023

Revised: May 10, 2023

Accepted: May 24, 2023

### คำสำคัญ

จีนอพยพใหม่, วัฒนธรรมกวนซี, ภูเก็ต

### บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซีของกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลชาวจีนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ตมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่าแม้กลุ่มชาวจีนอพยพใหม่จะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันบ้าง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีการตอบแทนซึ่งกันและกันบ้างตามโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะพื้นฐานบางประการของการพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซี แต่ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่ลึกซึ้ง และกลุ่มตัวอย่างยังไม่เห็นความจำเป็นสำคัญของการพึ่งพาซึ่งกันและกันต่อการดำเนินชีวิตในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ขาดความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อน และมีช่องทางอื่นในการรับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอและน่าเชื่อถือที่สามารถช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ อีกทั้งระบบกฎหมายของไทยให้ความคุ้มครองชาวต่างชาติมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต และกลุ่มชาวจีนในปัจจุบันขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันเนื่องจากรู้จักกันเป็นระยะเวลาสั้น ๆ การพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซีระหว่างกลุ่มคนจีนจึงมีแนวโน้มลดลง

### Abstract

This qualitative research aims to study the dependency of Guanxi culture among new Chinese immigrants living in Phuket, Thailand, by conducting the in-depth interviews with 10 Chinese informants who have lived in Phuket for at least 12 months. It is found that, new Chinese migrants regularly communicate with each other and occasionally assist and reciprocate with each other, which is consistent with some of the essential characteristics of the Guanxi culture. However, such a connection appears to be rather shallow. The participants are not aware of the necessity of relying on each other while living in Phuket. This indicates that the new Chinese community lacks a collective feeling and sense of belonging towards its members. In case of having problems, they put their own effort to obtain sufficient and reliable information and solution. Additionally, they trust the Thai legal system that is more inclusive of foreigner's right compared to that of the past. The results also reveal that the new Chinese migrants lack mutual trust and confidence in one another due to the fact that they have just recently become acquainted with each other. As a result, the dependency of Guanxi culture among new Chinese immigrants tends to decrease.

### 1. บทนำ

ชาวจีนติดต่อกับพื้นที่บริเวณเอเชียอาคเนย์ในปัจจุบันมานานับพันปี และอาจอพยพมาตั้งรกรากในภูมิภาคนี้มากกว่า 2,000 ปี (Rae & Witzel, 2008, p. 1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่มากที่สุดเป็นอันดับ 2 ของโลกรองจากอินโดนีเซีย (Textor, 2022) ซึ่งคิดเป็นอัตราส่วนราวร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (Rae & Witzel, 2008, p. 17) บรรพบุรุษของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้เริ่มเดินทางเข้ามายังสยามตั้งแต่ช่วงก่อนกรุงสุโขทัย (ประมาณ พ.ศ. 1781–1981) และเริ่มมีหลักฐานการอพยพที่ชัดเจนขึ้นช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893–2310) (Jiang, 1966, p. 40) ตรงกับสมัยราชวงศ์หมิงของจีน (พ.ศ. 1911–2187)

ในช่วงเวลาเดียวกัน พระราชบัญชาของจักรพรรดิหย่งเล่อให้ชนที่เจิ้งเหอพร้อมทั้งลูกเรือหลายหมื่นนายเดินทางออกไปสำรวจพื้นที่ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ มีส่วนช่วยกระตุ้นการค้าระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยังส่งผลในการเพิ่มจำนวนชาวจีนอพยพเข้ามาในภูมิภาคอีกด้วย (Lockard, 2013, p. 768) ต่อมาช่วงต้นยุครัตนโกสินทร์ประเทศจีนถูกคุกคามจากชาติตะวันตกในขณะที่ราชวงศ์ชิงก็อ่อนแอลงเรื่อย ๆ ทำให้เกิดยุคข้าวยากหมากแพง เกิดกบฏ และการจลาจลอย่างต่อเนื่องภายในประเทศ ประชาชนจำนวนหนึ่งจึงตัดสินใจเดินทางออกไปเสี่ยงโชคชะตาในต่างแดน ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เดินทางเข้ามาในดินแดนบริเวณเอเชียอาคเนย์ในปัจจุบัน ขณะเดียวกัน สยามเองก็ต้องการแรงงานจำนวนมาก (Skinner, 1957, p. 116) จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ชาวจีนอพยพมาสยามมากขึ้น จากการคาดการณ์ของสกินเนอร์ในช่วงปี พ.ศ. 2461-2494 มีชาวจีนอพยพเข้ามาในสยามมากถึงราว 132,760 คน และยังเป็นช่วงที่มีจำนวนคนเดินทางเข้ามามากกว่าคนเดินทางออกไป (Skinner, 1957) แสดงถึงแนวโน้มของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในสยามเพิ่มจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ

ชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ส่วนใหญ่เดินทางมาจากพื้นที่ทางภาคใต้ของประเทศจีน ได้แก่ มณฑลกว่างตุง มณฑลฮกเกี้ยน และมณฑลไหหลำ (Bao, 2005, p. 751) ทั้งนี้กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้มักจะถูกแบ่งตามภาษาถิ่น จึงทำให้แบ่งกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ฮกเกี้ยน กวางตุง แต้จิ๋ว ไหหลำ และฮากกาหรือจีนแคะ การดำรงชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยมักจะอยู่กันเป็นกลุ่มเพื่อคอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่เดินทางเข้ามา (Wang, 2000) ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะพิเศษของสังคมชาวจีนที่เรียกกันว่า “วัฒนธรรมกวนซี”

“กวนซี” เป็นคำเฉพาะที่นักวิชาการใช้เพื่อสื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของจีน ซึ่งมีบทบาทครอบคลุมทั้งด้านการเมือง พฤติกรรมทางสังคม และด้านธุรกิจ (Luo, 2007, p. v) “กวนซี” ไม่ได้มีบทบาทสำคัญเฉพาะในสังคมจีนแผ่นดินใหญ่เท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเช่นเดียวกันในสังคมของชาวจีนในฮ่องกง ไต้หวัน และชาวจีนโพ้นทะเลในต่างประเทศ (Gold, Guthrie, & Wang, 2004, p. 3) แม้ว่าเครือข่ายทางทางสังคมจะมีบทบาทต่อสังคมของชาติต่าง ๆ ในลักษณะใกล้เคียงกัน แต่นักวิชาการต่างเห็นว่า “กวนซี” ในสังคมจีนนั้นมีความพิเศษและมีความสำคัญต่อสังคมมากกว่า (Gold, Guthrie, & Wang, 2004, p. 9) “กวนซี” จึงได้รับความนิยมและนำมาใช้ในการระบุรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาวจีนเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะในการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ต่างแดนย่อมต้องมีการปรับตัวและต้องการความช่วยเหลือต่าง ๆ จากผู้อื่น การพึ่งพาผู้ที่ไว้วางใจได้ โดยเฉพาะชาวจีนที่มาจากชุมชนเดียวกัน รู้จักกันเป็นอย่างดี หรือรู้จักผ่านบุคคลที่ไว้วางใจจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของการอยู่อาศัยในต่างถิ่นของชาวจีนอพยพมาอย่างยาวนาน

หลังจากที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดประเทศเพื่อรองรับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2521 เศรษฐกิจของจีนพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลายมาเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 (McCurry & Kollewe, 2011) โดยเมื่อปี พ.ศ. 2564 รายได้ประชากรต่อหัวของจีนอยู่ที่ราว 423,137 บาท (12,556 ดอลลาร์สหรัฐ) (World Bank, 2022) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการสนับสนุนของรัฐบาลจีน ทำให้ชาวจีนเริ่มออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น บริษัทขนาดกลางและขนาดใหญ่กระจายการลงทุนไปยังต่างประเทศพร้อมทั้งส่งผู้บริหารและพนักงานของตนเองเข้าไปประจำการในสาขาต่างประเทศเหล่านั้น ขณะเดียวกันชาวจีนบางส่วนเดินทางออกไปศึกษา ท่องเที่ยว และหางานทำในต่างประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ จากสถิติโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจีนแสดงให้เห็นว่า ช่วงหลายปีที่ผ่านมา จำนวนชาวจีนที่ออกไปศึกษาต่อต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น จากประมาณ 523,700 คนในปี พ.ศ. 2558 เป็น 703,500 คนในปี พ.ศ. 2562 และในแต่ละปีมีนักศึกษาจีนที่ไม่เดินทางกลับหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วราว 120,000 คน (National Bureau of Statistics, 2021) ข้อเท็จจริงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นแนวโน้มการเดินทางไปอยู่ต่างประเทศของชาวจีนได้เป็นอย่างดี กลุ่มชาวจีนที่เพื่องอพยพไปอยู่ต่างประเทศหลังรัฐบาลจีนเปิดประเทศนั้นถูกเรียกขานว่า “จีนอพยพใหม่”

จีนอพยพใหม่ (อังกฤษ: New Chinese migrants, จีน: 新移民 (อ่าน ซินอี้หมิน)) หมายถึงชาวจีนที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศตั้งแต่หลังช่วงปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นช่วงที่จีนเริ่มเปิดประเทศ (Siriphon, 2015, p. 148) นับเป็นการอพยพระลอกที่ 4 ของชาวจีน ถัดจากระลอกแรกในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 หลังยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ระลอกที่ 2 ช่วงหลังสงครามฝิ่นระหว่างปี พ.ศ. 2401-2403 ระลอกที่ 3 ภายหลังการล้มล้างราชวงศ์ชิงในปี พ.ศ. 2454 (ชาดา เติร์มวิทยา และคณะ, 2559) ชาวจีนกลุ่มนี้มักจะเดินทางไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว และอาจจะไม่กลับไปยังประเทศจีนอีกต่อไป (Siriphon, 2015, p. 148) ช่วง

ระยะเวลาการอพยพของจีนอพยพใหม่จนถึงปัจจุบัน มี 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรก (ช่วงทศวรรษหลังจากจีนเปิดประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2521) เป็นกลุ่มที่ยังมีฐานะยากจน มักประกอบอาชีพเป็นแรงงานเข้มข้นในประเทศหรือดินแดนที่อพยพไป ช่วงที่สอง (ช่วงทศวรรษ 1990 (พ.ศ. 2533) กลุ่มอพยพมีทั้งฐานะดีและไม่ดี ประกอบอาชีพแรงงานเข้มข้นและแรงงานทักษะ ช่วงที่สาม (ช่วงทศวรรษ 2000 (พ.ศ. 2543) เป็นต้นมา กลุ่มอพยพมักมีฐานะดี มีการศึกษาสูง อพยพเพื่อทำงานหรือลงทุนในกิจการขนาดเล็กหรือกลางเป็นส่วนใหญ่ เป็นเจ้าของกิจการ หรือครูสอนภาษาจีน เป็นต้น (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566)

จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีประวัติการอพยพของชาวจีนมาอย่างยาวนาน โดยมีชาวไทยเชื้อสายจีนยกย่องเป็นกลุ่มจีนโพ้นทะเลที่ใหญ่ที่สุดในพื้นที่ (เอกสารเมืองภูเก็ต, 2533, อ้างถึงในวัชรินทร์ เดชวิสัย และนาฏกานต์ ดิลกทัส, 2566) นอกจากนี้ภูเก็ตยังเป็นที่ตั้งของสมาคมชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างหลากหลาย 7 สมาคมหลัก ได้แก่ สมาคมภูเก็ตยกย่องสามัคคี สมาคมแต่จีสามัคคีธรรมภูเก็ต สมาคมศาลเจ้าไหหลำภูเก็ต สมาคมกวางตุ้งภูเก็ต ชมรมชาวฮกเกี้ยน (ฟูโจว) ภูเก็ต สมาคมฮากกาภูเก็ต และสมาคมยูนนานภูเก็ต ซึ่งครอบคลุมกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ในประเทศไทย การเกิดขึ้นของสมาคมเหล่านี้ต่างสอดคล้องกับแนวคิดในการสืบสานวัฒนธรรมกวนซีของคนที่มาจากพื้นที่เดียวกัน มีความสนิทสนมและไว้วางใจซึ่งกันและกัน และคอยช่วยเหลือสมาชิกในด้านต่าง ๆ ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2543 ชาวจีนอพยพใหม่เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดภูเก็ตอย่างต่อเนื่อง ข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2566 มีชาวจีนที่พำนักอยู่ในจังหวัดภูเก็ตเกิน 1 ปีจำนวน 1,779 คน จำแนกเป็นกลุ่มมาประกอบธุรกิจ 361 คน ใช้ชีวิตบั้นปลาย 81 คน ครูและนักเรียน 550 คน มีครอบครัวคนไทย 116 คน อุปการะบุตรศึกษา 312 คน ติดตามครอบครัว 87 คน และอื่น ๆ 272 คน (ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดภูเก็ต, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2566) แต่ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป การพึ่งพาอาศัยและการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีนยังคงเหมือนเดิมหรือไม่ การสร้างเครือข่ายผ่านคนรู้จักยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อการใช้ชีวิตในจังหวัดภูเก็ตหรือไม่ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษากับพัฒนาการทางสังคมของชาวจีนอพยพใหม่ในประเทศไทย

บทความวิจัยฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษารูปแบบการนำวัฒนธรรมกวนซีมาใช้ในการดำรงชีวิตของชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ต

## 2. ทบทวนวรรณกรรม

### 2.1 งานวิจัยด้านกวนซี

กวนซี (guanxi, จีน: 关系) หมายถึง รูปแบบของการสร้างความเชื่อมโยง (connections) ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อให้ได้รับซึ่งผลประโยชน์ (Luo, 2007, p. 2) กวนซีในภาษาจีนมาจากคำ 2 คำ คือ 关 และ 系 โดยความหมายที่ 9 ของ 关 จากพจนานุกรมจีนไทยของเชิรชัย เอี่ยมวรเมธ หมายถึง เกี่ยว เกี่ยวข้อง เกี่ยวเนื่อง (เชิรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2548, หน้า 372) ความหมายที่ 4 ของ 系 หมายถึง เกี่ยวพันกัน สัมพันธ์กัน (ส่วนมากจะใช้ในสรรพสิ่งที่เป็นามธรรม) (เชิรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2548, หน้า 1183) และ 关系 หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือความสัมพันธ์คุณสมบัติบางประการระหว่างสรรพสิ่ง (เชิรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2548, หน้า 373) แต่ในความหมายโดยเฉพาะ “กวนซี” หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเกิดจากรูปแบบของการต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocity) (Chung & Hamilton, 2001, p. 326)

กวนซีมีความสำคัญต่อการอาศัยอยู่รวมตัวกันของชาวจีนตามลัทธิขงจื้อและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และยังเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับความสำเร็จของการประกอบธุรกิจในประเทศจีนอีกด้วย (Berger et al., 2015) ศาสตราจารย์ย่าตง หลอแห่งมหาวิทยาลัยไมอามีอธิบายว่าวัฒนธรรมกวนซีเกิดจากที่มา 6 ประเภท (Luo, 2007, pp. 5-7) ดังนี้

1. พื้นที่หรือภาษาถิ่น การสร้างกวนซีอาจจะมาจากกลุ่มภาษาถิ่นที่ใช้เหมือนกัน หรือการมาจากชุมชนหรือท้องที่เดียวกัน
2. การมีเชื้อเดียวกัน ผู้ที่มีเชื้อเดียวกันมักจะถือว่าเป็นความเป็นพี่น้องกัน เนื่องจากน่าจะมาจากบรรพบุรุษคนเดียวกัน
3. เครือญาติ ซึ่งอาจจะมาจากญาติฝ่ายพ่อ (ซึ่งมักจะมีความเข้มข้นมากกว่า) หรือญาติฝ่ายแม่
4. สถานที่ทำงาน ซึ่งช่วยสร้างเครือข่ายจากการทำงานร่วมกันเป็นระยะเวลาหนึ่ง ทำให้รู้จักลักษณะนิสัยและความสามารถกันอยู่แล้ว
5. สมาคมการค้า ที่เปิดโอกาสให้มีการรวมตัว พูดคุย ผ่านงานเลี้ยงหรือกิจกรรมต่าง ๆ

6. มิตรภาพ แม้ว่าจะไม่ถูกนับว่าเป็นจุดกำเนิดที่แท้จริงของกวนซี แต่เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน เพื่อให้กวนซีมีความใกล้ชิดและน่าเชื่อถือมากขึ้น

ศาสตราจารย์หลออธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการสำคัญของกวนซีไว้ว่า มีลักษณะสำคัญ 7 ประการ (Luo, 2007, pp. 10-12) ได้แก่

1. สามารถถ่ายทอดต่อได้ เช่น จากการแนะนำเพื่อนของเพื่อนให้รู้จักกัน
2. เป็นไปในลักษณะต่างตอบแทน
3. เป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็น วัดความเท่ากัน หรือซื้อออกมาเป็นตัวแทนสิ่งใด
4. เป็นเชิงอรรถประโยชน์มากกว่าความรู้สึก คือ การต่างตอบแทน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อมีโอกาส แต่ไม่ใช่เกิดจากความรู้สึก
5. ขึ้นอยู่กับบริบท การกระทำอย่างเดียวกันอาจถูกตีความได้หลายอย่าง จึงจำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการใช้
6. เป็นความสัมพันธ์แบบระยะยาว
7. เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ไม่ใช่องค์กร เช่น หากบุคคลซึ่งเป็นผู้สร้างกวนซีให้แก่บริษัทลาออกไป บริษัทแห่งนี้จะสูญเสียกวนซีตามไปด้วย

นักวิชาการให้ความสำคัญกับบทบาทของกวนซีในการดำเนินธุรกิจของชาวจีนควบคู่ไปกับการเติบโตของเศรษฐกิจจีนตั้งแต่เปิดประเทศในปี พ.ศ. 2521 โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกวนซีกับการทำธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศจีนหรือสังคมจีนในต่างประเทศ (เช่น Langenberg, 2007; Keister, 2004; Luo, 2007) นักวิชาการบางท่านขยายขอบเขตการศึกษาไปในด้านเครื่องมือในการประกอบธุรกิจ เช่น Wong & Leung (2001) ซึ่งศึกษาการประยุกต์ใช้เครือข่ายกวนซีในการประกอบธุรกิจ และวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการใช้กวนซีทำการตลาด นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านศึกษาประโยชน์และข้อควรระวังต่อการใช้กวนซีในทางลบด้วย (Gu, Hung, & Tse, 2008)

นักวิชาการไทยจำนวนหนึ่งสนใจศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมกวนซีด้วยเช่นกัน แต่จะเน้นถึงที่มาที่ไปและการใช้วัฒนธรรมดังกล่าวของกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล เช่น กุ้ยถง หม่าและคณะ (2561) ที่ศึกษาวัฒนธรรมกวนซีในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา กับชาวไทยเชื้อสายอื่น ๆ พบว่า ชาวจีนฮากกาสืบทอดวัฒนธรรมกวนซีมาอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับชาวจีนกลุ่มอื่น และประยุกต์วัฒนธรรมดังกล่าวให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ และยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีไว้กับชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

นอกจากนี้ มีการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมกวนซีในการประกอบธุรกิจในพื้นที่ของผู้ประกอบการจีนสมัยใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มคนดังกล่าวยังคงพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซีในการดำเนินธุรกิจ และอาศัยความได้เปรียบจากการมีเครือข่ายหรือคนรู้จักในการทำธุรกิจ เป็นทางลัดในการร่นระยะเวลา หรือลดต้นทุนในการพัฒนาธุรกิจ (Siriphon, 2019, p. 282)

## 2.2 งานวิจัยด้านทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Exchange Theory)

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์หรือทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสังคม เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล มีพื้นฐานมาจากการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มย่อยของศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาชาวอเมริกันจอร์จ โฮมส์ เมื่อปี พ.ศ. 2501 โฮมส์เห็นว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์มีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ต้นทุนและประโยชน์ (cost-benefit analysis) ที่จะได้รับ และพฤติกรรมทางสังคมคือการแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ บุคคลที่ให้กับผู้อื่นมากก็ย่อมพยายามจะได้คืนมากเช่นกัน และบุคคลที่ได้รับจากผู้อื่นมาก ก็ย่อมเกิดความกดดันที่จะตอบแทนกลับไปเช่นกัน (Homans, 1958, p. 606)

ต่อมา ปีเตอร์ เบลายขยายกลุ่มศึกษาจากกลุ่มเล็ก ๆ ของโฮมส์เป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น แม้ต้องการจะศึกษาในบริบททางสังคมที่กว้างมากขึ้น แต่ด้านความสัมพันธ์ทางบุคคล เบลายังเห็นตรงกับโฮมส์ว่าผู้คนมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมเช่นเดียวกับการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ผู้คนต่างก็ต้องการผลประโยชน์ระหว่างกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ว่าจะไม่ได้คาดหวังว่าจะได้การตอบแทนที่เป็นวัตถุ แต่ก็เกิดจากความคาดหวังว่าจะได้รับรางวัลทางสังคม เช่น การได้รับการชมเชย หรือการยอมรับทางสังคม (Blau, 1964, p. 17)

### 3. วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาการพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซีของชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ต เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อสัมภาษณ์ชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ต เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) กำหนดระยะเวลาการดำรงชีวิตอยู่ในจังหวัดภูเก็ตเป็นเวลาตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป ซึ่งอยู่ในระยะเวลาช่วงต้นของช่วงปรับตัว (adjustment) ตามหลักทฤษฎี U-Curve Adjustment Theory เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการพึ่งพาวัฒนธรรมกวนซีในการใช้ชีวิตและประกอบอาชีพในจังหวัดภูเก็ต โดยจะไม่จำกัดชนิดวิชาของกลุ่มประชากรและกลุ่มอาชีพ เพราะไม่ได้เป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษา งานวิจัยฉบับนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้ภาษาจีนเป็นภาษาในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยแปลแบบสัมภาษณ์และให้เจ้าของภาษาเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของภาษา โดยจะใช้วิธีการตรวจสอบแบบ back translation ซ้ำอีกครั้งก่อนดำเนินการสัมภาษณ์จริง

ก่อนการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย และนำผลและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง

นอกจากนี้ ผู้สัมภาษณ์ให้ผู้ช่วยวิจัยที่เป็นชาวจีนอีก 1 ท่านคอยให้ความช่วยเหลือในกรณีที่มีอุปสรรคในการสื่อสาร เช่น ติความคำถามไม่ตรงกัน หรือใช้คำไม่เหมาะสมกับบริบท และช่วยถอดบทสนทนา ทั้งนี้ผู้วิจัยอธิบายให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าใจวัตถุประสงค์และแนวคำถามการวิจัยก่อนลงสนามจริง

2. สมุดบันทึก

3. อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

- สถานที่เก็บข้อมูล ได้แก่ บ้าน สถานประกอบการ หรือสถานที่อื่นตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล
- ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มจากการติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างผ่านการแนะนำของผู้ที่รู้จักเป็นรายบุคคล จากกลุ่มประชากร 1,779 คน จากนั้นนัดหมายเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ และขอให้กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์แล้วแนะนำผู้ที่รู้จักที่เป็นชาวจีนอพยพใหม่ให้แก่ผู้วิจัย โดยไม่เจาะจงว่าต้องมีปฏิสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด จากนั้นผู้วิจัยจึงติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์ต่อไปจนครบเบื้องต้นจำนวน 10 คนตามเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างสามารถยุติการให้สัมภาษณ์เมื่อใดก็ได้ที่ไม่สะดวกให้ข้อมูล การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 10 คนนั้น ผู้วิจัยพิจารณาจากความอึดตัวของข้อมูล หากพบความซ้ำซ้อน (Redundancy) ของข้อมูลก็จะยุติการหากลุ่มตัวอย่างที่ 10 คนตามเป้าหมาย หากข้อมูลยังไม่อึดตัวจึงจะดำเนินการหากลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมต่อไป จากนั้นจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ถึงการดำรงอยู่ และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมดังกล่าวในกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ แยกแยะกลุ่มที่พึ่งพิงวัฒนธรรมดังกล่าวในระดับต่าง ๆ และหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพึ่งพิงวัฒนธรรมกวนซีของชาวจีนอพยพใหม่

4. ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2565

### 4. ผลการวิจัย

#### 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

##### 4.1.1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลวิจัยทั้ง 10 ท่าน แบ่งเป็นชาย 7 คน หญิง 3 คน อายุเฉลี่ย 37 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือวิทยาลัย 6 คน ปริญญาตรี 2 คน และปริญญาโท 2 คน โดยเดินทางมาจากมณฑลต่าง ๆ ของประเทศจีน ได้แก่ เจียงซีและซานตง มณฑลละ 2 คน ที่เหลือมาจากมณฑลและมหานครแหล่งละ 1 คน ได้แก่ เหลียวหนิง ยูนนาน มหานครเทียนจิน หูหนาน เจียงซู และเหอหนาน ผู้ที่อาศัยในจังหวัดภูเก็ตยาวนานที่สุดเดินทางเข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทาง

ทางเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2562 สอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยสูงสุดในปีดังกล่าวก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2563

#### ตารางที่ 1

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

| นามสมมุติ | เพศ  | อายุ<br>(ปี) | ปีที่เดินทางเข้ามา<br>(ค.ศ.) | ภูมิลำเนา<br>(มณฑล) | ระดับการศึกษา    | ความสามารถ<br>ในการสื่อสาร<br>ด้วยภาษาไทย |
|-----------|------|--------------|------------------------------|---------------------|------------------|-------------------------------------------|
| จาง       | ชาย  | 31           | 2009                         | เจียงซี             | ปริญญาตรี        | ไม่ได้                                    |
| หยาง      | หญิง | 40           | 2010                         | เหลียวหนิง          | ต่ำกว่าปริญญาตรี | ไม่ได้                                    |
| หลิน      | ชาย  | 35           | 2012                         | ซานตง               | ต่ำกว่าปริญญาตรี | ได้                                       |
| หลอ       | หญิง | 47           | 2019                         | ยูนนาน              | ต่ำกว่าปริญญาตรี | ไม่ได้                                    |
| จ้าว      | ชาย  | 55           | 2019                         | ซานตง               | ต่ำกว่าปริญญาตรี | ไม่ได้                                    |
| หลี่      | ชาย  | 40           | 2017                         | นครเทียนจิน         | ปริญญาตรี        | ไม่ได้                                    |
| หยวน      | ชาย  | 28           | 2019                         | เจียงซี             | สูงกว่าปริญญาตรี | ได้                                       |
| ถัง       | หญิง | 32           | 2014                         | หูหนาน              | สูงกว่าปริญญาตรี | ได้                                       |
| จิน       | ชาย  | 35           | 2015                         | เจียงซู             | ต่ำกว่าปริญญาตรี | ไม่ได้                                    |
| ซ่ง       | ชาย  | 29           | 2019                         | เหอหนาน             | ต่ำกว่าปริญญาตรี | ไม่ได้                                    |

#### 4.1.2 เหตุผลในการเดินทางเข้ามายังจังหวัดภูเก็ต

จากกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ สามารถแบ่งเหตุผลในการเดินทางเข้ามาได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

##### 1) กลุ่มผู้ที่ตั้งใจเดินทางเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดภูเก็ต

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวนผู้ที่เดินทางเข้ามาเพื่อทำงานในจังหวัดภูเก็ตมีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 40 และในกลุ่มนี้มีเพียง หลิน (นามสมมุติ) เท่านั้นที่ตัดสินใจมาอาศัยในจังหวัดภูเก็ตหลังจากที่เคยมาท่องเที่ยว และมองเห็นช่องทางในการประกอบธุรกิจ (หลิน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2565) ในขณะที่อีก 3 ท่านไม่เคยเดินทางมายังภูเก็ตมาก่อน บางคนแทบจะไม่เคยรู้จักประเทศไทยมาก่อน (หยาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2565; ถัง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2565; หลี่ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2565)

##### 2) กลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้เข้ามาปฏิบัติงานในจังหวัดภูเก็ต

เนื่องจากบริษัทในประเทศจีนจำนวนหนึ่งขยายธุรกิจมายังประเทศไทยและจังหวัดภูเก็ต บริษัทบางแห่งอาจจะส่งเจ้าหน้าที่มารับผิดชอบงานที่นี้ จากกลุ่มผู้สัมภาษณ์ทั้ง 10 คน ถัง จิน และซ่งเป็น 3 คนที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทให้มาปฏิบัติงานในจังหวัดภูเก็ต การเดินทางเข้ามาในภูเก็ตจึงไม่ได้เกิดจากความต้องการของตนเองหากแต่เป็นเพราะภาระหน้าที่ เมื่อทราบว่าจะเกิดเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวของไทยและไม่มีปัญหาเรื่องความปลอดภัย จึงยินดีเดินทางเข้ามา (จิน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2565)

##### 3) กลุ่มผู้ที่วางแผนจะใช้ชีวิตช่วงเกษียณอายุในจังหวัดภูเก็ต

นอกจากจะเดินทางเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดภูเก็ตแล้ว การเลือกสถานที่พักผ่อนเพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ดึงดูดให้ชาวจีนที่มีความพร้อมทางการเงินให้เลือกภูเก็ตเป็นบ้านหลังที่สองด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มนี้เลือกพักในภูเก็ตระยะยาวหลังเกษียณ หลังจากที่เคยได้เดินทางมาเที่ยวที่นี้ในอดีต เมื่อได้เปรียบเทียบหลาย ๆ ที่ในประเทศไทยแล้ว เห็นว่าภูเก็ตมีความเหมาะสมมากกว่า จึงตัดสินใจอาศัยอยู่ที่นี้ ในขณะที่เดียวกันก็มองหาช่องทางทำธุรกิจด้วย

##### 4) กลุ่มผู้ติดตามบุตรหลานที่มาศึกษาในจังหวัดภูเก็ต

กลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ที่มีอัตราเติบโตสูงที่สุดจากการสัมภาษณ์คือกลุ่มผู้ปกครองที่ติดตามบุตรหลานที่เข้าศึกษาหลักสูตรนานาชาติในสถาบันการศึกษานานาชาติในจังหวัดภูเก็ต จากข้อมูลของตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดภูเก็ต มีชาวจีนอพยพ

ใหม่ที่เดินทางเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์นี้จำนวน 312 คน (ตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดภูเก็ต, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2566) หลอ (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นหนึ่งในชาวจีนอพยพใหม่กลุ่มนี้ให้เหตุผลที่เลือกให้บุตรชายมาศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนนานาชาติแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ตเพราะเคยมาท่องเที่ยวในประเทศไทย และบุตรชายชื่นชอบ เมื่อพิจารณาถึงความคุ้มค่าจากการลงทุนทางการศึกษาเมื่อเทียบกับการเรียนโรงเรียนนานาชาติในประเทศจีนแล้ว เห็นว่าการศึกษานี้มีความคุ้มค่ามากกว่า และยัง

มีโอกาสพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษที่ดีกว่า อีกทั้งหลักสูตรที่เข้าเรียนยังเปิดโอกาสให้บุตรชายสามารถสมัครเข้าเรียนมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาได้อีกด้วย (หลอ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2565) ปัจจุบันยังมีผู้ที่ต้องการที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อ ณ จังหวัดภูเก็ตอีกเป็นจำนวนมาก แต่ติดข้อกำหนดของโรงเรียนที่จำกัดจำนวนสัญชาติของนักเรียนในห้องเดียวกัน หากไม่มีข้อกำหนดนี้จำนวนชาวจีนอพยพใหม่กลุ่มนี้จะเพิ่มสูงขึ้นอีกมาก (หลอ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2565)

#### 5) กลุ่มที่ตัดสินใจทำงานต่อในประเทศไทยหลังจากสำเร็จการศึกษา

นับตั้งแต่มีข้อตกลง “บันทึกความเข้าใจเรื่องความร่วมมือด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา” ในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ความร่วมมือทางการศึกษาและแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างไทยและจีนเริ่มมีมากขึ้น มหาวิทยาลัยหลายแห่งในไทยเปิดหลักสูตรที่มีความร่วมมือกับสถานศึกษาในประเทศจีน ในขณะที่เดียวกันยังมีการแนะนำหลักสูตรภาษาไทยหรือหลักสูตรนานาชาติเพื่อดึงดูดนักศึกษาจีนให้เข้ามาศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยด้วยเช่นกัน จาง (นามสมมุติ) และหยวน (นามสมมุติ) เป็นตัวอย่าง 2 คนของกลุ่มจีนอพยพใหม่ที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยและเลือกที่จะทำงานต่อที่นี่

จาง (นามสมมุติ) เป็นกลุ่มจีนอพยพใหม่กลุ่มแรก ๆ ที่เดินทางเข้ามาศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในจังหวัดภูเก็ตเมื่อปี พ.ศ. 2552 ก่อนเดินทางเข้ามาเขาไม่ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยหรือจังหวัดภูเก็ตมากนัก ขณะนั้นผู้ประกอบการให้ทางเลือก 2 ทาง คือ เข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศหรือสมัครรับราชการทหาร เขาเห็นว่าตัวเลือกแรกน่าจะสร้างโอกาสในการทำงานให้ตนเองได้มากกว่าจึงเลือกเดินทางมายังประเทศไทย (จาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2565) เมื่อสำเร็จการศึกษาที่นี้จึงตัดสินใจอาศัยและประกอบธุรกิจต่อในจังหวัดภูเก็ต

หยวน (นามสมมุติ) สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ และหางานทำต่อหลังจากนั้น ก่อนที่จะเปลี่ยนงานและเดินทางมาทำงานด้านโรงแรมในจังหวัดภูเก็ต ช่วงที่เลือกสถานที่เรียนจากหลาย ๆ ประเทศ หยวน (นามสมมุติ) คิดว่าแม้ว่าจะไม่เคยมาประเทศไทยมาก่อน แต่จากข้อมูลเบื้องต้นที่ได้หามาเชื่อว่าประเทศไทยน่าจะมีความเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด (หยวน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2565)

## ตารางที่ 2

เหตุผลในการตัดสินใจเดินทางเข้ามาอาศัยในจังหวัดภูเก็ต

| เหตุผล                                          | จำนวน (คน) | บุคคล                |
|-------------------------------------------------|------------|----------------------|
| ตั้งใจเดินทางเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดภูเก็ต   | 4          | หยาง, หลิน, หลี, ถัง |
| ได้รับมอบหมายให้เข้ามาปฏิบัติงานในจังหวัดภูเก็ต | 2          | จิน, ช่ง             |
| วางแผนจะใช้ชีวิตช่วงเกษียณอายุในจังหวัดภูเก็ต   | 1          | จ้าว                 |
| ติดตามบุตรหลานที่มาศึกษาในจังหวัดภูเก็ต         | 1          | หลอ                  |
| ทำงานต่อหลังจากสำเร็จการศึกษาในประเทศไทย        | 2          | จาง, หยวน            |

#### 4.1.3 การประกอบอาชีพในจังหวัดภูเก็ต

จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 10 คน จะเห็นว่าร้อยละ 60 ประกอบธุรกิจส่วนตัว รองลงมาเป็นพนักงานบริษัท และอีก 1 คนเป็นครูสอนภาษาจีน

#### 4.2 ลักษณะการอพยพของกลุ่มจีนอพยพใหม่

จากข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่เดินทางเข้ามาใช้ชีวิตในจังหวัดภูเก็ต สามารถสรุปได้ ดังนี้

##### 4.2.1 เป้าหมายของการอพยพ

กลุ่มชาวจีนอพยพใหม่มีเป้าหมายในการเดินทางเข้ามายังจังหวัดภูเก็ตที่ชัดเจน ส่วนใหญ่วางแผนเบื้องต้นก่อนการเดินทางเข้ามาเป็นอย่างดี เช่น การค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การสอบถามจากคนรู้จัก การติดต่อผ่านผู้ประสานงาน เอเจนซี่ หรือแม้แต่มียุทธศาสตร์ประกอบการตัดสินใจหลังจากเคยเดินทางมาพักผ่อนระยะสั้น กลุ่มที่ตั้งใจจะเดินทางเข้ามาทำงานอาจมีอาชีพที่สนใจอยู่แล้ว หรืออาจจะเข้ามาก่อนแล้วค่อยหางานตามโอกาสที่จะมี เช่น กรณีของหลี (นามสมมุติ) ที่ระบุว่ายังไม่มีแผนในการหางานในช่วงแรก แต่หลังจากที่ได้เดินทางไปยังจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต เพื่อเปรียบเทียบสภาพพื้นที่ สังคม และช่องทางในการประกอบอาชีพแล้วจึงตัดสินใจหางานที่ตนเองถนัดทำที่นี่ (หลี นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2565)

#### 4.2.2 ภูมิสำเนา

ชาวจีนอพยพใหม่ที่เดินทางเข้ามายังจังหวัดภูเก็ตมีความหลากหลายในเชิงภูมิสำเนา ซึ่งต่างจากชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตที่เดินทางมาจากมณฑลทางตอนใต้ ได้แก่ ไหหลำ กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน เป็นหลัก (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2566) เนื่องจากมีความได้เปรียบในด้านการเดินทางโดยใช้เรือสำเภา แต่ในปัจจุบันการเดินทางระหว่างประเทศสะดวกมากขึ้น กลุ่มชาวจีนที่เดินทางเข้ามาจึงมาจากหลายพื้นที่ด้วย จากกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีชาวจีนอพยพใหม่เดินทางมาจาก 8 มณฑลซึ่งมีความหลากหลายเชิงภูมิประเทศ ทั้งจากภาคตะวันออก ภาคกลาง หรือแม้แต่ภาคเหนือของจีน และมณฑลเหล่านี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นพื้นที่ทุรกันดารหรือด้อยพัฒนา ในจำนวนนี้ มณฑลเจียงซูเป็นมณฑลที่มีรายได้ต่อหัวสูงที่สุด คือ ราว 707,479 บาท (144,390 หยวน) (Textor, 2023) ในขณะที่มณฑลเหอหนานแม้จะเป็นมณฑลที่มีรายได้ต่อหัวต่ำที่สุดจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด คือ ราว 304,305 บาท (62,106 หยวน) (Textor, 2023) แต่ยังสูงกว่ารายได้ต่อหัวของไทยที่อยู่ที่ 239,915 บาท (7,089.7 ดอลลาร์สหรัฐ) (Macroeconomics, 2023) เท่านั้น ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าการเดินทางเข้ามาของชาวจีนอพยพใหม่ไม่ได้มาจากความยากจนและต้องการแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าดังเช่นในอดีต

#### 4.2.3 ระดับการศึกษา

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 60 ของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีร้อยละ 20 เท่ากัน ทั้งนี้ระดับการศึกษาไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่สัมพันธ์กับประกอบอาชีพที่นี่ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการเอง หรือในกรณีที่ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้างก็ยังสามารถหางานที่ดีได้ เช่น หยาง (นามสมมุติ) ซึ่งมีวุฒิการศึกษาด้านปริญญาตรี ยังไม่ขาดคุณสมบัติในการสมัครเข้าเป็นครูสอนภาษาจีนของสถานศึกษาในพื้นที่

### ตารางที่ 3

#### ระดับการศึกษาและอาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์

| ระดับการศึกษา    | อาชีพ               |               |               |
|------------------|---------------------|---------------|---------------|
|                  | ประกอบธุรกิจส่วนตัว | พนักงานบริษัท | ครู / อาจารย์ |
| ต่ำกว่าปริญญาตรี | 2                   | 2             | 1             |
| ปริญญาตรี        | 3                   | -             | -             |
| สูงกว่าปริญญาตรี | 1                   | 1             | -             |

#### 4.2.4 การประกอบอาชีพ

ชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตที่เข้ามายังประเทศไทยหรือจังหวัดภูเก็ตจะเริ่มการประกอบอาชีพด้วยการรับจ้างใช้แรงงานในธุรกิจต่าง ๆ (Bao, 2005, p. 751) แต่ในปัจจุบันกลุ่มจีนอพยพใหม่มีความพร้อมทั้งด้านเงินทุน ประสบการณ์ และข้อมูล เมื่อตัดสินใจอพยพเข้ามาแล้ว สามารถมองหาช่องทางในการดำเนินธุรกิจได้ในเวลาอันรวดเร็ว โดยไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ด้วยการเป็นลูกจ้างของบริษัทใด ๆ ก่อน ขณะที่ผู้ที่ขาดความพร้อมที่จะเป็นผู้ประกอบการเองยังสามารถสมัครงานในบริษัทต่าง ๆ ได้ จึงไม่ใช่อุปสรรคต่อการดำรงชีวิตอยู่ที่นี่

#### 4.3 การพึ่งพิงวัฒนธรรมกวนซีในการดำรงชีวิต

##### 4.3.1 บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามาใช้ชีวิตในจังหวัดภูเก็ต

จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 คน มีเพียงถึง จิน และซ่ง 3 คนเท่านั้นที่ตอบว่าได้รับอิทธิพลจากการตัดสินใจของผู้อื่นให้เดินทางมาปฏิบัติงานในจังหวัดภูเก็ต ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เหลือมาด้วยการตัดสินใจของตนเองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเข้ามาศึกษาต่อ หางานทำ หรือใช้ชีวิตวัยเกษียณ สำหรับกลุ่มที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากผู้อื่น มีผู้ให้ข้อมูล 2 ท่าน ระบุว่ารู้จักคนที่เคยอยู่ภูเก็ตมาก่อน และแม้จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในจังหวัดภูเก็ตจากคนเหล่านี้ แต่ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ามายังจังหวัดภูเก็ต (หลอ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2565; ถึง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2565) ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ค่อนข้างเชื่อถือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตและการกลั่นกรองของตนเองมากกว่า

##### 4.3.2 ปัญหาและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในจังหวัดภูเก็ต

กลุ่มตัวอย่าง 9 คนจาก 10 คน พบว่าปัญหาประการแรกที่ต้องประสบเมื่อเข้ามาอาศัยในจังหวัดภูเก็ตคือปัญหาด้านการสื่อสารด้วยภาษาไทย เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยกับคนท้องถิ่นได้ บางคนรู้สึกกดดัน โดยเฉพาะเมื่ออยู่ภายในสังคมที่มีคนไทยจำนวนมากแต่ตนไม่สามารถเข้าใจบทสนทนาของคนอื่น ๆ ได้ เช่น ภายในห้องเรียน (หยวน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2565) อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านความไม่เข้าใจภาษาไทยกลับไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำรงชีวิตที่นี่ แม้แต่ผู้ที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเลยยังเห็นว่ายังมีวิธีการอื่น ๆ ที่สามารถช่วยปิดช่องว่างของปัญหาด้านการสื่อสารได้ เช่น การใช้โปรแกรมแปลในโทรศัพท์มือถือหรือการสื่อสารด้วยท่าทาง แต่หากเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ๆ ก็จะขอความช่วยเหลือจากคนรู้จัก โดยที่ผู้เหล่านั้นไม่จำเป็นต้องเข้าใจภาษาไทยเสมอไป กลุ่มตัวอย่างยกตัวอย่างกรณีที่ได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านชาวต่างชาติ หรือชาวจีนคนอื่นที่รู้จักกันที่นี่แม้ว่าพวกเขาจะไม่เข้าใจภาษาไทยเลยก็ตาม (หลิน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2565; หลอ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2565)

แม้ว่าการไม่เข้าใจภาษาไทยไม่ได้เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของการใช้ชีวิตในจังหวัดภูเก็ต แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนเลือกที่จะศึกษาภาษาไทยเพิ่มเติม ทั้งจากในห้องเรียน ผ่านการอบรม หรือการฝึกสนทนากับเพื่อนร่วมงานชาวไทยเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานและใช้ชีวิต ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายสามารถทำงานพิเศษเป็นล่ามภาษาจีนและไทยได้ (หยาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2565; หยวน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2565; ถึง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2565)

อีกประเด็นปัญหาที่แม้จะไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งแต่กลุ่มตัวอย่าง 6 คนกล่าวถึงคือ ความไม่เข้าใจกฎหมายของประเทศไทย เป็นอุปสรรคที่นำกังวลต่อการดำรงชีวิตที่นี่ เนื่องจากอาจจะถูกหลอกให้ทำธุรกรรมหรือกระทำความผิดอื่น ๆ โดยที่ไม่ทราบว่าผิดกฎหมายหรือไม่ ซึ่งอาจจะกลายเป็นปัญหาร่วมของชาวจีนและชาวต่างชาติอื่นในประเทศไทยด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์ยกตัวอย่างกรณีที่มีบุคคลที่รู้จักถูกชาวไทยและชาวจีนร่วมกันหลอกให้โอนเงินเพื่อซื้อบ้านโดยไม่ทราบว่าชาวต่างชาติไม่มีสิทธิ์ครอบครองสินทรัพย์ดังกล่าว เกิดเป็นคดีความยืดเยื้อและอาจจะไม่สามารถชนะคดีได้ (จ้าว นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2565)

ด้านประเด็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบ กลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะหาข้อมูลด้วยตนเองก่อนจะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และถึงแม้จะรู้จักชาวจีนคนอื่นที่อาศัยอยู่ที่นั่นก่อนหน้านี้ แต่ก็ไม่ได้เป็นทางเลือกแรกในการช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น ทั้งนี้ เพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ค่อนข้างแสดงความไม่ไว้วางใจชาวจีนด้วยกัน บางคนกลับรู้สึกวางใจคนไทยท้องถิ่นมากกว่าชาวจีนด้วยกันเองเสียอีก (หลี่ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2565) ในทางกลับกัน จากมุมมองของจาง (นามสมมุติ) ผู้ที่พร้อมที่จะช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติหากพบเจอ กลับเห็นว่าจากประสบการณ์ที่ผ่านมาเชื่อว่าไม่มีใครที่จะไว้วางใจตนเองทั้งหมด อาจจะเชื่อสิ่งที่ตนแนะนำเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น นอกจากนั้นจะเลือกไปหาข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ มาเปรียบเทียบเอง (จาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2565) ขณะที่หยาง (นามสมมุติ) มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือชาวจีนที่เพิ่งเข้ามาใหม่หลายราย แต่หลายครั้งสังเกตเห็นว่ากลุ่มคนที่เข้ามาปฏิบัติงานด้วยมีเจตนาแอบแฝงที่จะชวนให้ทำสิ่งผิดกฎหมาย และอาจนำความเดือดร้อนมาให้ตนเองจึงเลือกที่จะยุติการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ต่อไป (หยาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2565)

##### 4.3.3 การพึ่งพาอาศัยและการตอบแทนเมื่อได้รับความช่วยเหลือ

กลุ่มตัวอย่างทุกคนต่างประสบปัญหาในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แม้ว่าการติดต่อขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นจะไม่ใช่วิธีทางเลือกแรก แต่เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลต่าง ๆ แล้ว ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือเลือกการเลี้ยงอาหาร

ให้ของขวัญ หรือคอยช่วยเหลืออีกฝ่ายเมื่อมีโอกาสเป็นการตอบแทน ทั้งนี้การได้รับความช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นเพียงเรื่องทั่วไป ไม่ได้มีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นเพียงจาง (นามสมมุติ) เท่านั้น ที่ยกตัวตัวอย่างว่าได้รับความช่วยเหลือสำคัญในการประกอบอาชีพที่นี้ ซึ่งเป็นผลมาจากการรู้จักเพื่อนชาวไทยเป็นระยะเวลานาน (จาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2565) การตอบแทนจึงมีความถี่ในการพบปะ เลี้ยงอาหาร หรือมอบของขวัญในโอกาสพิเศษมากกว่าคนอื่น ๆ

#### 4.3.4 การรักษาความสัมพันธ์ระยะยาว

จากการสัมภาษณ์ในประเด็นที่สอดคล้องกับการพึ่งพิงวัฒนธรรมกวนซีในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ตพบว่า เนื่องจากกลุ่มผู้เดินทางเข้ามายังจังหวัดภูเก็ตไม่ได้เป็นลักษณะที่ต้องหลีกเลี่ยงความยากลำบากมาจากบ้านเกิด หากแต่เพื่อต้องการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการทำงาน จึงเดินทางมาแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิต ไม่ได้คำนึงถึงว่าจะมีผู้รู้จักและไว้วางใจได้อาศัยอยู่ที่นั่นจนถึงเลือกที่จะเดินทางเข้ามาหรือไม่ แม้ว่าการรู้จักผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มิเชื้อชาติเดียวกันจะทำให้ชีวิตมีความสะดวกมากขึ้นหากต้องการความช่วยเหลือ แต่ไม่ได้มีความจำเป็นในการอยู่อาศัยหรือทำงานที่น้อยอย่างมีนัยสำคัญและเมื่อเดินทางเข้ามาภูเก็ตแล้ว กลุ่มตัวอย่างไม่ได้เห็นว่ามีมีความจำเป็นที่จะต้องทำความรู้จักเพื่อนร่วมชาติ การรู้จักกันส่วนใหญ่เกิดจากความบังเอิญ ผ่านการแนะนำของผู้อื่น และมีการเชิญชวนเข้ากลุ่มสนทนาของชาวจีนที่นี้ในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์หรือวีแชต เพื่อสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลที่น่าสนใจในกลุ่มระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มสนทนาที่มากนัก การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจึงเป็นไปแบบผิวเผิน ไม่ได้แสดงความตั้งใจที่จะรักษาความสัมพันธ์ เพื่อหวังผลประโยชน์ในการพึ่งพาซึ่งกันและกันในระยะยาว

### 5. สรุปและอภิปรายผล

วัฒนธรรมกวนซีแสดงถึงรูปแบบการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวจีน ผ่านการช่วยเหลือและการตอบแทนซึ่งกันและกัน จากความรู้สึกที่ว่าบุคคลเมื่อได้รับความช่วยเหลือมีพันธะทางใจที่จะต้องตอบแทนบุญคุณนั้นเมื่อมีโอกาส ในขณะที่บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นย่อมหวังได้รับบางสิ่งเป็นการตอบแทน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสังคมที่เห็นว่าการปฏิสัมพันธ์กันของมนุษย์ต่างก็เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับวัฒนธรรมกวนซีมีความพิเศษกว่าเครือข่ายทางสังคมอื่น ๆ ตรงที่มีระดับความเข้มข้นต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภูมิสำเนา หรือมีแค่เดียวกัน เป็นต้น กวนซีมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือกลุ่มชาวจีนด้วยกันในการอาศัยอยู่ในสังคมใหม่โดยเฉพาะสังคมชาวจีนในต่างประเทศ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปการพึ่งพิงวัฒนธรรมดังกล่าวในการดำรงชีวิตต่างแดนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย บทความวิจัยชิ้นนี้พบว่า สำหรับกลุ่มชาวจีนใหม่ในจังหวัดภูเก็ตแล้ว แม้ว่าจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันบ้างในฐานะที่เป็นคนชาติเดียวกัน พูดภาษาจีนเหมือนกัน แต่เมื่อประสบปัญหาบางประการในการดำเนินชีวิตบ้างในช่วงการปรับตัว กลับไม่ได้พึ่งพาซึ่งกันและกันมากนัก สะท้อนถึงการพึ่งพิงกวนซีที่ลดน้อยลงทั้งนี้มาจากหลายปัจจัย ดังต่อไปนี้

#### 5.1 การขาดความรู้สึกร่วมหรือเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน

ประเทศจีนมีพื้นที่ 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร มีประชากร 1,400 ล้านคน ประชาชนในแต่ละที่จึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านภาษาถิ่น วัฒนธรรม ความชอบ ลักษณะนิสัย เป็นต้น กลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ตมาจากหลากหลายพื้นที่จึงทำให้เกิดช่องว่างทางวัฒนธรรมระหว่างกัน แม้จะเป็นชาวจีนเหมือนกัน แต่ก็ไม่ได้มีความใกล้ชิดเหมือนคนที่มาจากพื้นที่เดียวกัน เช่น ตำบล หรือหมู่บ้านดังในอดีต ความไว้วางใจซึ่งกันและกันจึงน้อยลงไปด้วย กลุ่มชาวจีนอพยพใหม่จึงต้องอาศัยเวลาในการทำทำความรู้จักจนถึงขั้นไว้วางใจได้ การสานต่อวัฒนธรรมกวนซีจึงจะเกิดขึ้น

#### 5.2 มีทางเลือกในการได้รับความช่วยเหลือที่หลากหลายมากขึ้น

กวนซีมีลักษณะของการต่างฝ่ายต่างตอบแทนกัน เมื่อพึ่งพาใครแล้วก็ต้องหาโอกาสที่จะตอบแทนคนนั้นด้วย แต่ในปัจจุบันเมื่อช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต การแปลภาษาจากแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ การใช้บริการต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เป็นต้น จึงทำให้การพึ่งพาซึ่งกันและกันลดน้อยลงตามไปด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนรู้สึกดีที่เทคโนโลยีเหล่านี้ทำให้ตนไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยไม่จำเป็น และตนไม่

รู้สึกโดดเดี่ยวแม้อยู่เพียงลำพัง (หลิน นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2565) แนวโน้มการพึ่งพิงผู้อื่นของชาวจีนอพยพใหม่ จึงลดความสำคัญลงเรื่อย ๆ

### 5.3 กฎหมายของไทยให้ความคุ้มครองชาวต่างชาติในประเทศมากขึ้น

ความจำเป็นของการอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนของชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตนั้นเนื่องมาจากรู้สึกไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกับคนไทย (Sng & Bisalputra, 2015, p. 191) การอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มก้อนจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานของการอยู่อาศัยในต่างแดน แต่ในปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนมากขึ้น ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงชาวไทยเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงแรงงานต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยด้วย ชาวต่างชาติในราชอาณาจักรจึงได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับชาวไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การคุ้มครองตามกฎหมายต่าง ๆ ทำให้ชาวจีนอพยพใหม่ไม่จำเป็นต้องรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมหรือแสวงหาความคุ้มครองอื่นนอกเหนือจากกฎหมายที่มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันในลักษณะที่จะได้ผลประโยชน์อื่น ๆ จึงลดน้อยลงไปด้วย

### 5.4 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ลดความไว้วางใจระหว่างกัน

ในภาษาจีนมีคำพังเพยที่ว่า “เมื่อป่าใหญ่ นกพันธุ์ใดก็หาได้” (林子大了，什么鸟都有) เปรียบเปรยถึงสังคมขนาดใหญ่ มักจะมีคนหลายประเภท ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ทำให้ต้องระมัดระวังในการคบคน ภายในสังคมจีนในปัจจุบันมีข่าวสารเกี่ยวกับการหลอกลวงกันของทั้งคนที่รู้จักและคนแปลกหน้าผ่านวิธีการต่าง ๆ ให้เห็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ จากการรายงานสถิติการสืบสวนเกี่ยวกับการหลอกลวงทางการเงินของรัฐบาลจีนในปี พ.ศ. 2562 มีถึง 1,400,000 คดี ซึ่งเป็นสถิติที่สูงกว่าทุกปีที่เคยสำรวจมา (Yu & Hale, 2021) สอดคล้องกับผลสำรวจเรื่องการไว้วางใจซึ่งกันและกันในสังคมของชาวจีน ที่พบว่าจากการสำรวจชาวจีนจำนวน 1,900 คน มีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้นที่จะไว้วางใจคนแปลกหน้าที่พบเจอ (Patranobis, 2013) ด้วยลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ชาวจีนหลีกเลี่ยงที่จะให้ความช่วยเหลือคนแปลกหน้า หรือแม้แต่ขอความช่วยเหลือ เพราะอาจจะถูกหลอกโดยไม่จำเป็น

อีกทั้ง แม้ว่าผู้อื่นจะไม่ได้มีเจตนาเข้ามาหลอกลวง แต่อาจจะมีเป้าหมายอื่นซ่อนเร้นในแบบที่ต่างกัน เช่น อยากรู้ข้อมูล อยากขอความช่วยเหลือ อยากเป็นเพื่อน (ถึง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2565) เมื่อไม่ทราบเป้าหมายที่แน่ชัด แต่ละคนจึงเลือกสงวนท่าทีที่จะทำความรู้จักที่ลึกซึ้งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่ากลุ่มชาวจีนอพยพใหม่จะไม่มีลักษณะการสืบทอดวัฒนธรรมกวนซีซึ่งกันและกันเลย ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของกวนซีคือการสร้างมิตรภาพระยะยาว จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าชาวจีนอพยพใหม่บางคนเริ่มสร้างกลุ่มก้อนใหม่ คือเริ่มเลือกที่จะสร้างความไว้วางใจระหว่างบุคคลใหม่ ซึ่งไม่ได้ตั้งต้นจากกลุ่มชาวจีน หรือชาวจีนโพ้นทะเลที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน แต่เริ่มสร้างกลุ่มใหม่จากผู้รู้จักกันเป็นระยะเวลานานพอสมควรไม่ว่าจะเป็นชาวไทย ชาวจีน หรือเชื้อชาติอื่น ๆ (หลี่ นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2565; จาง นามสมมุติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2565) ซึ่งต่างจากในอดีตที่กวนซีจะเกิดภายในกลุ่มชาวจีนที่รู้จักกันมาก่อน

## 6. ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยฉบับนี้ศึกษาเพียงแค่งานกลุ่มชาวจีนอพยพใหม่ในจังหวัดภูเก็ต กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เพิ่งมาอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาไม่นานและส่วนหนึ่งอยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-2019) การติดต่อสื่อสารระหว่างกันจึงยังมีข้อจำกัด ผู้สนใจศึกษาต่อในประเด็นนี้สามารถศึกษาเฉพาะกลุ่มของผู้ที่อาศัยเป็นระยะเวลานาน ซึ่งจะได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้นในด้านการสร้างกลุ่มก้อนทางกวนซีใหม่ ๆ โดยไม่ยึดติดกับกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลเดิมในพื้นที่

### เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2566). ชาวจีนอพยพใหม่ เหมือน-แตกต่าง จากชาวจีนโพ้นทะเลอย่างไร. ศิลปวัฒนธรรม.

[https://www.silpa-mag.com/history/article\\_67998](https://www.silpa-mag.com/history/article_67998)

เรียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2548). พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 14). รวมสาส์น.

- วันจรัตน์ เชนวีย์ และนางกานต์ ดิลกธ. (2566). การมีปฏิสัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ต. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 10(1), 83-99.
- Bao, J. (2005). Chinese in Thailand. In Ember, M., Ember, C.R., & Skoggard, I. (Eds). *Encyclopedia of Diasporas* (pp. 751-759). Springer.
- Berger, R., Herstein, R., Silbiger, A., & Barnes, B. R. (2015). Can guanxi be created in Sino–Western relationships? An assessment of Western firms trading with China using the GRX scale. *Industrial Marketing Management*, 47, 166-174.
- Blau, P. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. Willey.
- Chung, W.-K., & Hamilton, G. G. (2001). Social Logic as Business Logic: Guanxi, Trustworthiness, and the Embeddedness of Chinese Business Practices. In R. P. Appelbaum, W. L. Felstiner, & V. Gessner, *Rules and Networks: The Legal Culture of Global Business Transactions* (pp. 325-346). Hart Publishing.
- Gold, T., Guthrie, D., & Wang, D. (2004). An Introduction to the Study of Guanxi. In T. Gold, D. Guthrie, & D. Wang, *Social Connection in China: Institution, Culture, and the Changing Nature of Guanxi* (pp. 3-20). Cambridge University Press.
- Gu, F. F., Hung, K., & Tse, D. K. (2008, July). When Does Guanxi Matter? Issues of Capitalization and Its Dark Sides. *Journal of Marketing*, 72, 12-28.
- Guitong Ma, ศุภการ ศิริไพศาล, และ อติสร ศักดิ์สูง. (2561). วัฒนธรรมกวนซีกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างประเทศไทย. *อินทนิลทักษิณสาร*, 13(2), 139-163.
- Homans, G. C. (1958). Social Behaviour as Exchange. *American Journal of Society*, 63(6), 597-606.
- Jiang, J. P. (1966, Mar). The Chinese in Thailand: Past and Present. *Journal of Southeast Asian History*, 7(1), 39-65.
- Keister, L. A. (2004). Guanxi in Business Groups: Social Ties and the Formation of Economic Relations. In T. Gold, D. Guthrie, & D. Wank, *Social Connections in China: Institution, Culture, and the Changing in Nature of Guanxi* (2nd ed., pp. 77-86). Cambridge University Press.
- Langenberg, E. A. (2007). *Guanxi and Business Strategy: Theory and Implications for Multinational Companies in China*. Physica-Verlag.
- Lockard, C. A. (2013). Chinese Migration and Settlement in Southeast Asia before 1850: Making Fields from the Sea. *History Compass*, 11(9), 765-781.
- Luo, Y. (2007). *Guanxi and Business* (2nd ed.). World Scientific.
- McCurry, J., & Kollewe, J. (2011, February 14). The Guardian. <https://www.theguardian.com/business/2011/feb/14/china-second-largest-economy>
- National Bureau of Statistics. (2021). *Annual Data*. <https://data.stats.gov.cn/easyquery.htm?cn=C01&zb=A0M0A&sj=2021>
- Patranobis, S. (2013, February 18). *Lack of trust between people plaguing Chinese society*. Hindustan Times. <https://www.hindustantimes.com/world/lack-of-trust-between-people-plaguing-chinese-society/story-YDp456MQzIbkUKZutlg2bP.html>
- Rae, I., & Witzel, M. (2008). *Chinese of South East Asia: History, Culture, Business*. Palgrave Macmillan.
- Siriphon, A. (2015). Xinyimin, New Chinese Migrants, and the Influence of the PRC and Taiwan on the Northern Thai Border. In Y. Santasombat, *Impact of China's Rise on the Mekong Region* (pp. 147-166). Palgrave Macmillan.

- Siriphon, A. (2019). Developing Entrepreneurship Under the Rise of China: Chinese Migrant Entrepreneurs in Tourism-Related Business in Chiang Mai. In Y. Santasombat, *The Sociology of Chinese Capitalism in Southeast Asia* (pp. 271-289). Palgrave Macmillan.
- Skinner, W. G. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytic History*. Cornell University Press.
- Sng, J., & Bisalputra, P. (2015). *A History of the Thai-Chinese*. Edition Didier Millet.
- Suryadinata, L. (2017). *The Rise of China and the Chinese Overseas: A Study of Beijing's Changing Policy in Southeast Asia and Beyond*. ISEAS Publishing.
- Textor, C. (2022, December 6). *Selected countries with the largest number of overseas Chinese 2021*. Statista.  
<https://www.statista.com/statistics/279530/countries-with-the-largest-number-of-overseas-chinese/>
- Textor, C. (2023, May 1). *Per capita gross domestic product (GDP) in China in 2022, by province or region*. Statista.  
<https://www.statista.com/statistics/1093666/china-per-capita-gross-domestic-product-gdp-by-province/>
- Macroeconomics. (2023, April 28). BOI. <https://www.boi.go.th/index.php?page=macroeconomics>
- Wang, G. (2000). *The Chinese Overseas: From Earthbound China to the Quest for Autonomy*. Harvard University Press.
- World Bank. (2022). *GDP per capita (current \$US) - China*.  
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN>
- Yu, S., & Hale, T. (2021, December). *China fights a financial fraud explosion*. Financial Times.  
<https://www.ft.com/content/77f61cf0-5b9d-4ea8-854a-4f220039dcb7>